

Türkiye: Deprem ve genel seçimlerin ortasında basın özgürlüğü krizi derinleşiyor

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ ULUSLARARASI
ORTAK MİSYONU

(2 - 5 EKİM 2023)

MİSYON RAPORU

Türkiye: Deprem ve genel seçimlerin ortasında basın özgürlüğü krizi derinleşiyor

MISSION REPORT: JOINT INTERNATIONAL PRESS FREEDOM MISSION TO TURKEY
(OCTOBER 2 – 5, 2023)

Yayımlayan: Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI)
Spiegelgasse 2/29, 1010 Vienna, Austria
+ 43 1 5129011 | info@ipi.media | ipi.media

Bu rapor, Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) tarafından Türkiye'deki basın özgürlüğü misyonuna katılan ortak kuruluşların katkılarıyla hazırlanmıştır. Misyon üyeleri arasında şunlar yer almıştır:

- » Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI)
- » Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ)
- » Avrupa Basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi (ECPMF)
- » Osservatorio Balcani Caucaso Transeuropa (OBCT)
- » Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF)

Yayımlayan: Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI)
Katkıda bulunanlar: CPJ, ECPMF, RSF
Tasarım: Ana Dokučević
Çeviri: Gürkan Özturan

International
Press
Institute

MEDIA FREEDOM
RAPID RESPONSE

IPI'nin bu raporu aynı zamanda AB Üye Devletleri ve Aday Ülkelerdeki basın ve medya özgürlüğü ihlallerini izleyen, takip eden ve bunlara müdahale eden Medya Özgürlüğü Acil Müdahale (MFRR) Projesi ile birlikte hazırlanmıştır. Bu proje, gazetecileri ve medya çalışanlarını korumak için hukuki ve pratik destek, savunuculuk ve bilgilendirme sağlamaktadır. MFRR, Avrupa Basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi (ECPMF) öncülüğünde ARTICLE 19 Europe, Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EFJ), Free Press Unlimited (FPU), Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) ve Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa'dan (OBCT) oluşan bir konsorsiyum tarafından organize edilmektedir. Proje, Avrupa Komisyonu tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir.

İsveç
Sverige

IPI'nin #FreeTurkeyJournalists kampanyası kapsamında yayımlanan bu rapor, Avrupa Birliği ve İsveç İstanbul Başkonsolosluğu tarafından desteklenmektedir.

İçindekiler

Giriş **4**

Misyon **4**

Misyon Katılımcıları **5**

Toplantılar **6**

Takvim **7**

Önemli Gelişmelere Genel Bakış **8**

Temel Konular **10**

Türkiye’de Basın ve Medya Özgürlüğü İhlalleri, *ECPMF* **10**

Kürt Gazeteciler: Hüküm Giymeden Cezalandırıldılar, *CPJ* **11**

Dezenformasyon Yasası, *IPI* **13**

Basın Kartları, *IPI* **14**

Bağımsız Medyaya Yönelik Vize Kısıtlamaları, *ECPMF* **15**

Resmi Toplantılar **16**

Anayasa Mahkemesi (AYM), *RSF* **16**

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), *IPI* **18**

Özet ve Sonuçlar **19**

Giriş

Misyon

Beş uluslararası medya özgürlüğü ve gazetecilik örgütünden oluşan bir heyet, ülke genelinde bağımsız haberciliğe yönelik tehditleri araştırmak üzere 2-5 Ekim 2023 tarihleri arasında Türkiye'ye düzenlenen uluslararası bir misyona katıldı.

Misyon kapsamında editörler, gazeteciler, yerel sivil toplum örgütleri, Anayasa Mahkemesi yetkilileri, yayın düzenleyicisi Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üyeleri ve muhalif siyasi parti temsilcileriyle görüşmeler yapıldı.

Heyet; RTÜK Başkanı, TBMM Dijital Platformlar Komisyonu Başkanı, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı ve iktidardaki siyasi partiler Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) temsilcileriyle görüşme talebinde bulunmuş, ancak bu talepler yanıt bulmamıştır.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ve Ankara'daki yabancı diplomatik misyonlar ile görüşmeler düzenlendi.

Heyet ziyaretleri, sırasıyla İstanbul ve Diyarbakır'da düzenlenen iki basın toplantısıyla sona erdi.

Bu, Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) [Eylül 2019](#), [Ekim 2020](#), [Ekim 2021](#) ve [Ekim 2022](#)'deki misyonların ardından Türkiye'ye düzenlediği beşinci uluslararası basın özgürlüğü misyonu oldu.

Misyon Katılımcıları

Misyon, Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) tarafından organize edilmiş ve aşağıdaki kuruluşların temsilcilerinden oluşmuştur: Committee to Protect Journalists (CPJ), European Centre for Press and Media Freedom (ECPMF), Osservatorio Balcani Caucaso Transeuropa (OBCT) ve Reporters Without Borders (RSF).

Toplantılar

Misyon sırasında aşağıdaki kurum ve paydaşlarla toplantılar gerçekleştirilmiştir:

- » Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)
- » Anayasa Mahkemesi (AYM)
- » Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu
- » Türkiye'deki yabancı diplomatik misyonlar
- » Aşağıdaki siyasi partilerin milletvekilleri ve temsilcileri:
 - Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Demokrasi ve İlerleme Partisi (DEVA), Emek Partisi (EMEP), Yeşil Sol Parti (YSP)
- » Gazeteciler, sivil toplum ve gazetecilik örgütleri

Aşağıdaki kurumlara iletilen görüşme talepleri yanıtı bırakılmıştır:

- » İçişleri Bakanı: Ali Yerlikaya
- » Adalet Bakanı: Yılmaz Tunç
- » Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı: Fahrettin Altun
- » Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Başkanı: Ebubekir Şahin
- » TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı: Derya Yanık
- » TBMM Dijital Platformlar Komisyonu Başkanı: Hüseyin Yayman

Takvim

2 EKİM	3 EKİM	4 EKİM	5 EKİM
Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu	Gazeteciler Cemiyeti (GC)	İstanbul'da dava izleme: Merdan Yanardağ	İstanbul'da 1. Basın Toplantısı
Radio ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)	Muhalefet partileriyle 2. toplantı (CHP, DEVA)		Sivil toplum ve gazetecilik örgütleri ile yuvarlak masa toplantısı
Muhalefet partileriyle 1. toplantı (EMEP, YSP)	Anayasa Mahkemesi (AYM)		Diyarbakır'da Botan International'ın ev sahipliğinde 2. Basın Toplantısı
Ankara'daki diplomatik misyonlar			

Önemli Gelişmelere Genel Bakış

2023 yılına iki önemli olay damgasını vurmuştur: Şubat ayında Türkiye'nin güneydoğusunda 11 ili etkileyen, en az [30 gazeteci](#) dahil [50.000'den fazla kişinin ölümüne](#), 100.000 kişinin yaralanmasına neden olan yıkıcı depremler ve Mayıs ayında AKP/MHP ittifakının mecliste tekrar çoğunluğu sağlamasıyla ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yeniden seçilmesiyle sonuçlanan 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ve Cumhurbaşkanı Seçimi. Her iki olay hükümetin söylemi kontrol etme çabaları ile gazetecilerin haber yapma ve kamuoyunu bilgilendirme girişimleri ile karşı karşıya getirerek gazeteciliği sınava tabi tuttu.

Depremden sonraki 48 saat içinde hükümet, sitede dezenformasyon yayıldığını ve bunun kurtarma çalışmalarını engellediğini iddia ederek [X/Twitter'a erişimi engellemiştir](#). Hükümet, kamuoyundan gelen tepkiler üzerine ertesi gün yaklaşımını yumuşattı, ancak bilgi kaynaklarını kontrol etmek ve bastırmak için hızla hareket etmeye hazır olduğunu göstermekten çekinmedi. Depremi takip eden haftalarda RTÜK, [hükümetin afeti yönetme şeklini eleştiren](#) ve yıkıma katkıda bulunan kaçak inşaatların rolünü sorgulayan yayıncılara hem para hem de yayın durdurma [cezaları](#) verdi.

[Seçim kampanyaları](#), medya özgürlüğüne yönelik doğrudan ihlallerden büyük ölçüde uzak kalabildiyse de, hem devlet medyası hem de hükümet yanlısı medya üzerinden yürütülen yoğun bir propaganda ile şekillendi. Muhalefet partileri ve cumhurbaşkanı adayları, seçim zamanında tüm siyasi partilere dengeli ve eşit erişim sağlamak gibi yasal bir yükümlülüğü olan kamu yayıncısı TRT ekranına eşit erişimden mahrum bırakıldı.

Seçimi takip eden günler ve haftalarda birkaç gazetecinin şiddet görmesiyle birlikte eleştirel seçim haberciliği sebebiyle dört kanala [para cezası](#) verildi. HaberTürk siyasi köşe yazılarını yayınlamayı durdurdu ve TELED Genel Yayın Yönetmeni Merdan Yanardağ, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın tutukluluk şartlarını eleştirdiği için 'terör örgütü propagandası yapmak' suçundan [tutuklandı](#).

IPI'nin gözlemlerine ve [CHP Milletvekili Utku Çakırözer'in raporlarına](#) göre RTÜK, 2023 yılının ilk 11 ayında Halk TV, FOX, TELED, Habertürk, Flash Haber, KRT ve TV5 kanallarına 22 milyon TL'nin üzerinde (yaklaşık 700.000 avro) ceza kesti.

Ekim 2022'de kabul edilen Dezenformasyon Yasası kapsamında 30'dan fazla gazeteci sorgulama, gözaltı ve dava gibi işlemler gördü. En az beş gazeteci tutuklandı. Birçok kişinin korktuğu gibi, seçim kampanyası sırasında basını susturmak için genel bir araç olarak kullanılmamış olsa da, yetkililer yine de bu yasağı bağımsız gazeteciliğe karşı yeni ve baskıcı bir araç olarak giderek daha fazla kullanıyor.

Kasım ayında Anayasa Mahkemesi (AYM), kanunun 217/A maddesi kapsamındaki "dezenformasyon suçu"nın anayasaya uygunluğunu incelemiş, ancak ifade hürriyetine yönelik anayasal güvenceleri ihlal ettiği gerekçesiyle [yaygın bir şekilde](#)

tepkiler almasına rağmen, iptal talebini reddetmiştir.

Terör örgütü üyeliğiyle suçlanan Kürt gazetecilere karşı açılan davalar 2023 yılı boyunca devam etti. Bir yıla kadar tutuklu yargılanan 16 gazeteci iki ayrı davanın ilk duruşmalarında tahliye edilirken sanıklar halen 15 yıla kadar hapis cezasıyla karşı karşıya.

Evrensel gazetesinin Basın İlan Kurumu'na (BİK) karşı resmi ilan yayınlama hakkını iptal ettiği gerekçesiyle açtığı davanın ilk duruşması 28 Kasım günü İstanbul 2. İdare Mahkemesi'nde görüldü. Mahkemenin ikinci duruşmada kararını açıklaması bekleniyor.

Ekim 2022'de Türkiye'de 42 gazeteci parmaklıklar ardında bulunurken 1 Aralık 2023 itibarıyla IPI'nın gözlemlerine göre 14 gazeteci cezaevinde bulunuyor.

Temel Konular

Türkiye’de Basın ve Medya Özgürlüğü İhlalleri

Türkiye’deki gazeteciler, medya çalışanları ve yayın organları basın ve medya özgürlüğü ihlallerinin çeşitli biçimlerine maruz kalmıştır ve bunun en çarpıcı örnekleri Şubat 2023’teki yıkıcı depremlerin ardından ve Mayıs 2023 seçimleri sırasında yaşanmıştır.

Türkiye’de 12 Ekim 2022 ve 2 Ekim 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen basın özgürlüğü misyonları arasında Mapping Media Freedom (MapMF) veri tabanında **en az 304** gazeteci, medya çalışanı veya kuruluşunu etkileyen en az **223 uyarı** rapor edilmiştir. Birçok gazeteci maruz kaldıkları ihlallerin veri tabanına dahil edilmemesini talep ettiği için bu liste eksiksiz değildir. Bildirilen ihlallerden 29’u fiziksel saldırı içerirken, uyarıların neredeyse yarısı tutuklama, hapis, gözaltı ve soruşturma yasalarla ilgili ihlallerdi.

Çoğu vakada ihlallerin kaynağı güvenlik görevlileri ve polis (%31) olurken, bunu mahkemeler (%30,5) ve ardından özel şahıslar (%13,5) takip etmiş, bu da ülkedeki hukukun üstünlüğü krizinin ve bunun medya özgürlüğü üzerindeki etkilerini göstermektedir.

MAIN TYPES OF ATTACKS

Source: mappingmediafreedom.org. The data comprises documented Mapping Media Freedom alerts between 12/10/2022 and 02/10/2023 for Turkey, based on the documentation status of 11/12/2023. One incident and thus alert can include multiple types of attacks (e.g. verbal and physical attack performed within the same incident) affecting more than one journalist or media actor and being performed by more than one type of actor. Especially legal incidents where journalists or outlets receive multiple related or similar legal threats, are currently recorded as one alert.

**MEDIA FREEDOM
RAPID RESPONSE**

Bu dönemde en göze çarpan olaylar, hükümet yetkililerinin gazetecileri **hedef göstermesinin** ardından öfkeli kalabalıkların gazeteciler **Rabia Çetin** ve **Yağmur Kaya**’ya yönelik şiddetli saldırı girişimleri olmuştur. Depremlerle ilgili olarak 65 gazeteciyi veya yayın organını etkileyen en az **60 ihlal** rapor edilmiştir. En önemli ihlallerden biri, depremden üç gün sonra **X (Twitter)**’a erişimin kısıtlanmasıydı. 12 saat süren bu kısıtlama, arama ve kurtarma çalışmalarını aksattı ve haberlerin dolaşımını engelledi.

Dezenformasyon Yasası, gazeteciler [Sinan Aygöl](#), [Ali İmat](#) ve [İbrahim İmat](#)'ın tutuklanması da dahil olmak üzere en az [33 gazetecinin](#) hukuki süreçlerle karşı karşıya kalmasına neden oldu (toplam vaka sayısının [18'i](#) misyon ziyaretleri boyunca MapMF'de raporlandı).

Seçim döneminde ve seçimlerin hemen ardından, gazeteciler [Ömer Akın](#) ve [Fatoş Erdoğan](#)'a yönelik iki fiziksel saldırı da dahil olmak üzere 28 gazeteciye veya mecrayı etkileyen [13 ihlal vakası](#) da kayıtlarımıza girdi.

Bu dönemde, Temmuz ayında Muğla'daki Akbelen protestosunda [en az 14 gazeteciye](#) yönelik jandarma müdahalesi ve [Sinan Aygöl](#)'ün Tatvan belediye başkanının korumaları tarafından darp edilmesi de dahil olmak üzere [11 gazeteci](#) fiziksel saldırı sonucu yaralandı. Ocak ayında Amerika'nın Sesi muhabiri [Yıldız Yazıcıoğlu](#) Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) destekçileri tarafından meclis içinde itildi ve ardından internet üzerinden taciz ve tehdit edildi.

Bir diğer rahatsız edici olay ise İranlı muhalif gazeteci [Mohammad Bagher Moradi](#)'nin sığınma hakkı tanınmasına rağmen Türkiye'nin istihbarat teşkilatı tarafından işkenceye maruz bırakılması ve ardından İran'a geri gönderilmesi.

Kürt Gazeteciler: Hüküm Giymeden Cezalandırıldılar

Son on yılda Türkiye'de hapse giren gazetecilerin neredeyse tamamı terör suçlarıyla itham edilmiştir. Terör örgütü üyeliği ve propagandası en yaygın suçlamalar olmakla birlikte, gazeteciler örgüt yöneticiliği, terörle mücadelede görev almış kişileri hedef göstermek veya anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etmekten de hüküm giymişlerdir. Türkiye'deki siyasi iklim, siyasallaşmış yargı ve muğlak ifadelerle dolu terörle mücadele kanunu altında, mesleğini icra eden gazetecileri yargılamak ve hapse atmak kolaylaştı.

Diğer ülkelerle kıyaslandığında, son on yılda Türkiye gazetecileri hapsedme konusunda en vahim sicillerden birine sahip. 2016 yılında meydana gelen darbe girişiminin ardından 160'tan fazla gazeteci hapse atıldı. O tarihten bu yana hapisteki gazeteci sayısı azalmış olsa da gazetecilerin kovuşturulması eleştirileri susturmak için önemli bir araç olma niteliğini koruyor. Gazetecilere yönelik uzun süreli tutuklama ve gözaltı tedbirlerinin kullanılması, mahkumiyetten önce cezalandırmanın sağlanması önemli bir yargı stratejisi olarak kalmaya devam ediyor.

Zayıf iddianamelere dayanan uzun tutukluluk süreleri, ilk duruşmaya kadar devam eden gözaltı hali ve dava süreci boyunca devam eden tutukluluk hali, son birkaç yıldır sistematik olarak Kürt medyasına karşı kullanılan yöntemlerdir. Uzun süre tutukluluk, gazeteciler hüküm giymeden onları cezalandırmak amacıyla giderek daha fazla kullanılmaktadır.

Diyarbakır ve Ankara'da 2022 yılında gerçekleşen iki ayrı ev baskını olayında onlarca

Kürt gazeteci tutuklandı ve iddianame hazırlanmadan aylarca parmaklıklar ardında tutuldu. Ankara'daki davada tutuklu bulunan dokuz gazeteci Ekim 2022'de [tutuklandı](#), Şubat 2023'te haklarında iddianame düzenlendi ve Mayıs 2023'te [serbest bırakıldı](#). Diyarbakır'daki toplu davada [yargılanan](#) 15 gazeteci ise Haziran 2022'de tutuklandı, Nisan 2023'te haklarında iddianame düzenlendi ve 13 ay tutuklu kaldıktan sonra 12 Temmuz 2023'te tahliye edildi.

Her iki davada da terörizm suçlamalarını destekleyecek hiçbir somut delil sunulmazken, bunun yerine, mesleklerine, haber yazılarına, birbirleriyle ve haber kaynaklarıyla iletişimlerine dayanan kanıtlar, terörü destekleyen eylemler olarak gösterildi. İddianameler genel olarak zayıf olup suçlanan gazetecilerin yasadışı bir örgüte bağlı olduğu dair somut kanıtlardan yoksundur. Ancak, ceza mahkumiyetten önce geldiği durumlarda bu ayrıntıların önemi azalıyor.

Mezopotamya Haber Ajansı editörleri [Abdurrahman Gök](#), [Dicle Müftüoğlu](#) ve [Sedat Yılmaz](#)'ın Diyarbakır'daki bireysel davaları da benzer bir seyir izledi. Gök (25 Nisan'dan beri tutuklu) davanın 5 Aralık'taki ikinci duruşmasında [tahliye](#) edilirken, [Müftüoğlu](#)'nun (aynı zamanda [Dicle Fırat Gazeteciler Cemiyeti Eş Başkanı](#), 3 Mayıs'tan beri tutuklu) 7 Aralık'taki ilk duruşmasında tahliye talebi reddedildi. Hatta mahkeme, avukatlar savunma yaparken Yılmaz'ın tutukluluğunun devam edeceğini açıkladı. Yılmaz, 3 Mayıs'ta tutuklanmasının ardından 14 Aralık'ta ilk kez mahkemeye çıkacak.

Diyarbakır grubuyla birlikte tutuklanan ancak ayrı yargılanan [bir diğer gazeteci Safiye Alagaş](#) ise [hayatının bir yılını](#) demir parmaklıklar ardında geçirdi ve 15 Haziran 2023'teki ilk duruşmasında tahliye edildi.

Dezenformasyon Yasası

13 Ekim 2022 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi, sivil toplum ve gazetecilik örgütlerinden gelen sert eleştirilere rağmen “[dezenformasyon yasası](#)” olarak adlandırılan yasaı kabul etti. [Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi](#) (AKPM), “ifade özgürlüğünün kullanılmasına telafisi mümkün olmayan zararlar vereceğini” belirterek Türkiye makamlarını yasaı çıkarmamaya davet etmişti.

[Yeni yasa](#), aralarında İnternet Kanunu, Basın Kanunu ve Ceza Kanunu'nun da bulunduğu çeşitli kanunlarda değişiklik yapan 40 maddeden oluşuyor. Bu değişiklikler, Türkiye'de 2023 seçimleri öncesinde çevrimiçi bilginin kapsamlı bir şekilde sansürlenmesi ve gazeteciliğin suç haline getirilmesi yoluyla hükümetin bilgi akışını kontrol edebilmesini kolaylaştıran bir zemin hazırladı.

Ekim 2022'de yapılan değişikliklerden önce Türkiye'deki yasalar halihazırda çevrimiçi platformlara sıkı kısıtlamalar getiriyordu ve içerik kaldırma taleplerine hızlı bir şekilde uyulmasını zorunlu kılıyordu. [Ekim 2022'deki değişikliklerin ardından](#) sosyal medya platformları (SMP), hükümetin taleplerine uymamaları halinde reklam yasağı, gelirlerinin yüzde üçüne kadar ağır para cezaları ve bant daraltma riskiyle karşı karşıya. İçeriğin kaldırılması ya da kullanıcı bilgilerine ilişkin tek bir talebe bile uyulmaması,

SMP'lerin erişimlerinin yüzde 90'a varan oranda kısıtlanmasına ve altı ay süren reklam yasağına neden olabilir.

Bir yıl önce yürürlüğe girmesinden bu yana, “dezenformasyon suçu” olarak bilinen Madde 217/A kapsamındaki “halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçu, eleştirileri susturmak için bir araç olarak kullanılıyor. Türkiye Gazeteciler Sendikası'na (TGS) göre 217/A maddesinin muğlak dili en az 33 gazetecinin hukuki süreçlerle karşı karşıya kalmasına neden oldu ve bu da maddenin “yanlış bilgiyi” engelleme kisvesi altında meşru diyalogu ve eleştirel düşüncüyü boğma potansiyeline işaret ediyor. Depremi takip eden günlerde X/Twitter'a erişimin kısıtlanması ve gazetecilerin 'dezenformasyon' yaydıkları gerekçesiyle tehdit edilmesi, hükümetin sansür aygıtının görünen yüzüydü.

IPI ve TGS'nin gözlemlerine ve Gazeteciler Cemiyeti'nin dezenformasyon yasasına dayanarak derlediği raporlara göre gazeteciler hakkında 30'dan fazla soruşturma başlatıldı, sekiz gazeteciye dava açıldı, altı gazeteci gözaltına alındı ve beş gazeteci tutuklandı.

2022 yılı Aralık ayında Sinan Aygöl, Bitlis'te polis memurlarının konu olduğu cinsel istismar iddialarına ilişkin haberinin ardından Dezenformasyon Yasası kapsamında 'halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma' suçundan yargılanan ilk gazeteci oldu.

2023 yılı Kasım ayında Tolga Şardan, Cumhurbaşkanlığı tarafından MİT'e hazırlatıldığı iddia edilen yargıdaki yolsuzluklara ilişkin raporu ele aldığı gerekçesiyle tutuklandı ve yanıltıcı bilgi yaymakla suçlandı.

2023 yılı 8 Kasım'da Anayasa Mahkemesi (AYM) “dezenformasyon suçu”nu anayasaya uygunluğu yönünden incelerken, IPI ve Medya Özgürlüğü Acil Müdahale (MFRR) konsorsiyumu paydaşları ifade ve basın özgürlüğüne ilişkin uluslararası standartların altını oyan Türk Ceza Kanunu'nun 217/A maddesinin ve Ekim 2022'de kabul edilen ilgili yasal değişikliklerin iptali için yaptıkları çağırısı yineledi. AYM tarafından yapılan inceleme, Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku ilkelerine ve demokratik değerlere bağlılığını yeniden tesis etmesi için kritik bir fırsat sunmasına rağmen, mahkeme yasanın iptal talebini oy çokluğuyla reddetti.

Basın Kartları

Türkiye’de gazeteciler, kamu kurum ve kuruluşları ile basın etkinliklerine erişim için Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından verilen resmi basın kartına ihtiyaç duyuyor. Eleştirel medya kuruluşlarında çalışan gazeteciler, renginden dolayı ‘Turkuaz kart’ olarak da adlandırılan resmi basın kartından sıklıkla mahrum bırakılıyor.

Eleştirel habercilik geçmiş olan gazetecilerin başvuruları herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin düzenli olarak reddediliyor. Bakanlıklar ve diğer devlet daireleri, basın büroları tarafından kurulan sosyal medya gruplarına bir gazeteciyi dahil etmek için genellikle basın kartı talep ediyor. Bu tür gruplar bilgi akışına hayati erişim sağlar ve gruptan dışlanmak aynı zamanda bilgidenden de dışlanmak anlamına gelir.

Cumhurbaşkanlığı, gazetecilere erişim için basın kartının standart erişiminin ötesine geçen ayrı ve ek bir prosedür uyguluyor.

Hükümet kısa bir süre önce basın kartı başvuruları için geçerli olan yasağı değiştirerek uygunluğu online yayınları da kapsayacak şekilde genişletti ve ‘medya çalışanları’ terimini yeniden tanımladı. Bu genişleme olumlu bir yaklaşım olmakla birlikte, basın kartı alma ve dolayısıyla resmi basın etkinliklerine erişim sürecini kolaylaştırmadı.

Doğal afetler, seçimler veya gösteriler gibi önemli olayların haberleştirilmesinde, resmi basın kartına sahip bir gazeteci bile güvenlik güçlerince engellenebilmektedir. Antakya’da ve depremde etkilenen diğer illerde, resmi basın kartına sahip gazeteciler gereksiz yere güvenlik görevlileri tarafından durduruldu ve ‘kişisel güvenliklerini koruma’ gerekçesiyle haber yapmaları engellendi. Bununla birlikte Cumhurbaşkanlığı

seçimleri sırasında gazetecilerden daha önce hiç talep edilmeyen ek akreditasyonlara başvurmaları istendi.

IPI, gazetecilerin bilgiye erişim hakkını güçlü bir şekilde desteklemekte ve hkmeti, bağlı oldukları medya gruplarının siyasi duruşlarına bakmaksızın tüm gazetecilere resmi basın kartı vermeye çağırmaktadır. Demokrasilerde basın kartları, gazetecileri siyasi nedenlerle dışlayabilen hkmetler tarafından değil, medyaya adanmış meslek örgütleri tarafından verilir.

Bağımsız Medyaya Yönelik Vize Kısıtlamaları

Heyetin görüştüğü gazeteciler, Schengen vizesi ile ilgili yaşadıkları sorunları da gündeme getirdi. Mesleki etkinliklere, konferanslara ve eğitim programlarına katılım, haberlerle ilgili iş gezileri için seyahat etme ve en önemlisi güvenlik nedeniyle ülkeyi terk etme sebepleriyle Schengen vizesine başvuran gazetecilerin reddedilme oranının giderek yükseldiğinin altı çizildi.

Gazeteciler, vize başvuru süreçlerindeki tutarsızlıklardan, “iş” kategorisi altında vize başvurusunda bulunmalarının tavsiye edilmesinden, ancak daha sonra iş vizeleri için gerekli olan ticari kayıtları olmadığı için reddedildiklerini dile getirdiler.

Heyetle konuşan gazeteciler ayrıca vize başvuru şirketlerinden vize randevusu almanın altı aya kadar sürebildiği ve başvurudan sonra iki ay daha beklenmesi gerektiği konusunda şikyet ettiler. Bu durum, mesleki etkinliklere katılımı neredeyse imknsız hale getiriyor.

Bu bağlamda 2022 yılında yaşanan kritik bir örnekten söz etmek mümkün. Suriyeli gazeteci [Hussam Hammoud](#), İngilizce ve Fransızca yayın yapan medya kuruluşlarıyla işbirliği içinde IşİD ve bölgedeki terör faaliyetleri üzerine kapsamlı çalışmalar yürütmüştü. Sığınma başvurusu Fransa tarafından reddedildikten sonra Türkiye’de mülteci olarak yaşamını sürdürmek zorunda kaldı ve ölüm tehditleri aldı.

Heyet, güvenlik nedeniyle ülkeyi terk etmesi gereken çok sayıda gazeteciyle de görüştü. Kendilerini bu tarz acil durumlarda bulan gazetecilere bile vize randevuları, sığınma programlarından kabul geldikten en erken dört ay sonra veriliyor. Dahası gazeteciler, vize işlemlerinin bitmesi için birkaç hafta daha beklemek zorunda kalabiliyor. Bu uzun gecikmeler, risk altındaki gazetecilere yönelik acil yardım programlarının amacına zarar veriyor.

Schengen vizesi konusundaki sıkıntılar, gazetecilerin karşılaştığı zorlukların farkında olduklarını belirten AB Türkiye Delegasyonu ve yabancı misyonlara da aktarıldı.

Ekim ayında Medya zgrlğ Acil Müdahale (MFRR), tehdit altındaki gazeteciler için mevcut olan farklı acil durum vize programlarını inceleyen “[AB’de Tehlike Altındaki Gazetecilerin Yer Değiştirmesi](#)” başlıklı raporunu yayınladı.

Resmî Toplantılar

Tehdit Altında Bir Anayasa Mahkemesi

Heyetimiz bu yıl da Anayasa Mahkemesi heyeti ile medya özgürlüğü, ifade hürriyeti ve adil yargılanma standartları ile ilgili konuları görüşme fırsatı buldu. Mahkeme, bir taraftan önemli kararlar vermeye devam ederken öbür taraftan kaynak yetersizliği, alt mahkemelerin AYM kararlarını uygulamadaki başarısızlığı ve TBMM'nin AYM tarafından tespit edilen sistematik ihlalleri ele alan mevzuatı yürürlüğe koymadaki başarısızlığı nedeniyle engelleniyor.

AYM Genel Sekreteri Murat Şen, AYM'nin iş yükünü tartışırken, yılda 100.000'den fazla başvuru aldıklarını ve etkin kalabilmek için davaları bir pilot davada birleştirme yoluna gittiklerini açıkladı. “*Hamit Yakut*” kararı (Türk Ceza Kanunu Madde 220/6 - örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek) süreci hızlandırmak için yüzlerce başvuruyu birleştirdi. TBMM'ye de konuyla ilgili yeni bir düzenleme yapması için bir yıl süre verildi.

Şen, AYM'nin “[Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması](#)”nı (HAGB) iptal etme kararını açıkladı. HAGB, hakimlerin sanıklara suçlarını kabul etmeleri karşılığında beş yıl süreyle ertelenmiş bir ceza önerebilmelerini sağlıyor. Gazeteci sanıklara sık sık HAGB teklif ediliyor, ancak bu durum sanıkları savunmasız bir konuma soktuğu, suçu kabul etmeleri ve temyiz haklarından feragat etmeleri yönünde baskı yaptığı için artık anayasaya aykırı olduğuna karar verildi.

Heyet ayrıca, yüzlerce meslek mensubu hakkında “Cumhurbaşkanına hakaret” suçlamasıyla açılan çok sayıda dava nedeniyle, TCK'nın 299. maddesiyle ilgili bir pilot dava sunmasını talep etti. AYM üyeleri de niyetlerinin bu olduğunu belirttiler. RSF'ye göre, Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı seçildiği [Ağustos 2014](#)'ten bu yana en az 74 gazeteci mahkûm edildi. Heyet, AYM'nin HAGB'nin Haziran 2005'te yürürlüğe girmesinin ardından standartların doğrulanması aşamasında bu tedbirin anayasaya aykırılığını gündeme getirmemiş olmasından üzüntü duymaktadır.

İnternet medyasında erişim yasakları veya içerik kısıtlamaları (“Keskin Kalem Yayıncılık ve Diğerleri” davası) hakkındaki sorulara yanıt veren AYM heyeti, Ocak 2022'de verilen pilot karar üzerine dosyayı TBMM'ye gönderdiklerini belirtmiş fakat AYM tarafından belirlenen bir yıllık süre içerisinde sorunun çözümüne yönelik herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. AYK heyeti bu hususta Mayıs 2023'te seçilen yeni meclise konuyu ele alması için zaman tanımak gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, AYM benzer başvuruları işlemeye yeniden başlamıştır ve yakın gelecekte bir karar yayınlayacaktır.

Toplantıda ayrıca ifade hürriyeti sorunlarının çözümünün siyasi iradeye de bağlı olduğu vurgulandı.

AYM sözcüsü, anamuhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) “dezenformasyon”

düzenlemesinin (Ekim 2022 tarihli Dezenformasyon Kanununun 29. maddesi) iptali için yaptığı başvurunun mahkeme tarafından yakında görüşülebileceğini de sözlerine ekledi. Misyondan kısa bir süre sonra AYM 8 Kasım'da [maddenin iptali talebini görüştü](#) ve oy çokluğuyla başvuruyu reddetti.

AYM, Basın İlan Kurumu'nun (BİK) gazeteleri kamu ilanlarından mahrum bırakmasına izin veren etik parametrelerle ilgili [10 Ağustos 2022 tarihli pilot kararını](#), dört farklı gazeteden gelen 14 ayrı başvuruya dayanarak hatırlatmıştı. AYM, BİK tarafından verilen cezaların basın ve ifade özgürlüğünün ihlali anlamına geldiğine hükmetmiş, bunun üzerine BİK, TBMM ilgili Basın Ahlak Yasası'nda (195 sayılı Kanun'un 49. Maddesi) değişiklik yapana kadar etik ihlaller için ceza vermeyi askıya aldığını [açıklamıştı](#).

AYM'nin hapisteki gazetecilerin acil başvurularını ele almaktaki yavaşlığına yönelik eleştirilere cevaben AYM, istinaf mahkemesinin yerine geçmeyeceğini belirtmiştir.

Heyete ayrıca AYM'nin beş farklı bölgede hâkim ve savcılarının katılımıyla yuvarlak masa toplantıları düzenlediği ve bu toplantılarda yargısal karar verme konusunda tekrar eden sorunların ele alındığı da aktarılmıştır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK): İfade Özgürlüğüne Karşı Bir Takoz

2023 yılı boyunca [RTÜK](#), eleştirel yayınları nedeniyle [bağımsız yayıncıları cezalandırmaya devam](#) ederek neredeyse her ay yeni cezalar kesmiş ve Halk TV, FOX, TELET, Habertürk, Flash Haber, KRT ve TV5 kanallarına 22 milyon TL'nin (yaklaşık 700.000 Avro) üzerinde ceza uygulamıştır.

RTÜK seçimleri (10 Ekim 2023): Üst Kurul, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından her partinin milletvekili sayısına göre seçilen [dokuz](#) üyeden (şu anda AKP'den beş, CHP'den iki, MHP ve YSP'den birer üye) oluşmaktadır. Bu üyelerin altı yıllık görev süreleri bulunmaktadır. AKP, CHP ve YSP kontenjanlarından birer üyenin belirlenmesi için Ekim ayında milletvekilleri tarafından bir seçim yapılmıştır. AK Parti kontenjanından aday gösterilen Ebubekir Şahin, CHP kontenjanından aday gösterilen İlhan Taşçı ve YSP kontenjanından aday gösterilen Necdet İpekyüz [yeni RTÜK üyeleri olarak seçilmiştir](#). Şahin ve Taşçı ikinci kez üye olurken, İpekyüz ilk kez üye olmuştur.

RTÜK Başkanlığı seçimleri (18 Ekim 2023): Ebubekir Şahin, Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ikinci kez aday gösterilerek yeniden Başkan seçildi.

Ana muhalefet partisi CHP tarafından aday gösterilen RTÜK üyeleri İlhan Taşçı ve Tuncay Keser ile görüşen heyet bazı kanal ve programlara yönelik ceza ve durdurma kararlarına ilişkin endişelerini dile getirdi. Heyet, [mevcut kanal lisanslarının iptali](#) gibi hem ana akım hem de internet medyasını etkileyebilecek uygulamaların Türkiye'de basın ve ifade özgürlüğüne yönelik ciddi bir tehdit oluşturduğunun altını çizdi.

RTÜK Üyesi İlhan Taşcı, görevde bulunduğu 6 yıl boyunca kurulda görüşülmek üzere getirilen yayın yasası ihlali iddialarının hiçbirinde “ihlal yok” kararı verilmediğini, oy çokluğuyla yayın ihlali olup olmadığına karar verildiğini vurguladı. RTÜK’ün boşlukları çok iyi kullandığını ve genel tercihin yasadaki “milli değerler ve genel ahlak” gibi ucu açık ifadelerin yayıncı kuruluş aleyhine yorumlanması yönünde olduğunu belirtti. Taşcı, tecrübelerine dayanarak, RTÜK’ün stratejisinin kanalları (hemen) kapatmak değil, sürekli ceza kesmek ve muhalefete yakın gördüğü kanalların üzerinde Demokles’in kılıcı gibi asılı duran ekonomik acı veya nihai kapatma tehdidini sürdürmek olduğunu sözlerine ekledi. Taşcı, 28 yıl önce kurulan RTÜK’ün bugünün ihtiyaçlarını karşılamak için reforma ihtiyacı olduğunu söyledi. Herhangi bir reformun merkezinde, kurulun gerçek anlamda bağımsız hale getirilmesi adına hiçbir siyasi partinin ya da temsilcisinin kurulda yer almaması sağlanarak kurulun depolitize edilmesi yer almalıdır.

Seçim döneminde eşit yayıncılık ilkesiyle ilgili olarak Taşcı, AKP hükümetinden önce TRT’de her partiye eşit yer verildiğini söyledi. Mayıs ayındaki son cumhurbaşkanlığı seçim kampanyası sırasında Erdoğan TRT’de 48 saat yer alırken, Kılıçdaroğlu sadece 32 dakika yer almıştı.

RTÜK’ün yurttaşlar tarafından bir mekanizma olarak nasıl daha etkin bir şekilde kullanılabileceği sorusuna kurul üyeleri, belirli yayın konularına ilişkin hoşnutsuzluklar nedeniyle sosyal medyada yaşanan hareketliliğin, CİMER’e *(Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi)*, Türk vatandaşlarının dilekçe ve bilgi edinme haklarını kolaylaştırmak amacıyla 2015 yılında kurulan resmi bir iletişim platformu) yansıtılması gerektiği yanıtını verdi.

Üyeler, ceza sürecinin idari para cezası - program durdurma - yayın durdurma ve son olarak yayın karartma şeklinde ilerlemesi gerekirken sürecin genellikle hızlandırıldığını ve son 2 yılda en ağır para cezalarına ve tedbirlere Halk TV ve Tele1’in maruz kaldığını vurguladılar.

Özet ve Sonuçlar

Türkiye'nin basın özgürlüğü krizi geçtiğimiz yıl daha da derinleşti. Gazeteciler, keyfi hapis cezaları ve kovuşturmalar da dahil olmak üzere, çalışmaları nedeniyle yoğun taciz ve gözdağı ile karşı karşıya kaldılar. Basına yönelik saldırı ve tehditlerden sorumlu olanlar, endişe verici düzeyde cezasızlıktan yararlanmaktadır.

Bu yılki meclis ve cumhurbaşkanlığı seçimleri basın özgürlüğü açısından hiçbir rahatlama getirmedi. Aksine, İstanbul ve Ankara'daki belediye başkanlığı seçimleri de dahil olmak üzere gelecek yıl yapılacak yerel seçimler öncesinde eleştirel gazeteciler üzerindeki baskı artmaya devam ediyor. Şubat 2023'te yaşanan yıkıcı depremler, yetkililerin haber ve bilgiyi kontrol etme çabalarını gözler önüne sererken, özellikle yerel medya hedef alındı.

Geçen yıl, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun AKP'li başkanı, dezenformasyon yasasının gazetecileri cezalandırmak için kullanılmayacağı konusunda heyetimize güvence vermişti. Ancak geçtiğimiz yıl en az 33 gazeteci, özellikle deprem haberleriyle ilgili olarak, dezenformasyon yasası temelinde yasal sonuçlarla karşı karşıya kaldı (beşi tutuklandı).

Fiziksel güvenlik ciddi bir endişe konusu olmaya devam etmektedir. Heyet, gazetecilerle yaptığı görüşmelerde, muhabirlerin güvenliğine yönelik tehditlerin endişe verici örneklerini dinlemiş, yetkililerin bazı durumlarda göz yumduğunu, etkili bir soruşturmayürütme ve güvenlik önlemleri sağlama görevlerini yerine getirmediğini görmüştür. Gazetecilere yönelik şiddetin normalleşmesi ve yaygınlaşması, cezasızlık duygusuyla birleştiğinde, toplumsal zihniyete giderek daha fazla yerleşmektedir. Bu arada, siyasetçiler, hükümet yetkilileri ve mahkemeler eleştirel haberciliği "terör propagandası", dezenformasyon veya ulusal güvenliğe tehditle eş tutmaya devam ederek gazetecilerin fiziksel ve hukuki savunmasızlığını daha da artırmaktadır.

Hukuki tacizin hedefi olan gazeteciler, hukukun üstünlüğü güvencelerinin ağır ihlalleriyle karşı karşıya kalmaya devam etmektedir. Gazetecilerin sistematik bir şekilde tutuklu yargılanması artık bir norm haline gelmiştir ve bu durum mahkumiyet kararı olmaksızın cezalandırma ile sonuçlanmaktadır. Son davalarda, Kürt gazeteciler toplu tutuklamaların ardından bir yıldan fazla bir süre tutuklu kalmışlardır.

Heyet ziyaretleri sırasında bir araya gelen gazeteciler, meslek örgütlerinin birbirlerinden uzak durması nedeniyle gazetecilik camiası içinde daha güçlü bir dayanışmaya ve ortak bir mecraya ihtiyaç duyulduğunun altını çizdi. Gazetecilere yönelik şiddet olaylarının genellikle sadece tweetler aracılığıyla ortaya çıktığını, bunun da gazetecileri yalnız ve desteksiz bıraktığını ve sistemik sorunların ele alınması için ortak bir mecraya ihtiyaç duyulduğunu paylaştılar.

Resmi basın kartlarının verilmesi keyfi olmaya devam etmektedir ve bilgi kontrolü karşısında bu kartların gücü sınırlıdır. Bu kartları alma şansına sahip olan bağımsız gazeteciler, kimlik bilgilerini vermelerine rağmen bazı durumlarda yetkililer tarafından

deprem bölgesinde haber yapmalarının engellendiğini bildirmişlerdir.

Anayasa Mahkemesi basın özgürlüğünü destekleyen önemli kararlar vermeye devam etmektedir. Ancak, kaynak yetersizliği, alt mahkemelerin Mahkeme kararlarını uygulamadaki başarısızlığı ve TBMM'nin Mahkeme tarafından tespit edilen sistematik ihlalleri ele alan mevzuatı yürürlüğe koymadaki başarısızlığı nedeniyle engellenmektedir. Mahkeme dezenformasyon yasasını da iptal etmemiştir.

Türkiye makamlarının baskılarının devam ettiği bir ortamda heyet, Avrupa'ya vize başvurusunda bulunan Türkiyeli gazetecilerin vize reddi, gecikmeler ve zorlu prosedürlerle karşılaştığını endişeyle gözlemlemiştir. Bu eğilim, Türkiye'deki gazetecilerin yurtdışındaki meslektaşlarıyla bağlantı kurma ve sürdürme kabiliyetlerini zayıflatmaktadır. Heyet, Avrupa hükümetlerine ve AB'ye Türkiye'deki özgür basına yönelik sağlam ve aktif desteklerini sürdürmeleri çağrısında bulunmaktadır. Bağımsız gazetecilere yönelik güçlü ve açık kamuoyu desteğinin yanı sıra, gazetecilerin mesleki amaçlarla yaptıkları vize başvurularının hızlı bir şekilde takip edilmesi de bu desteğin bir parçası olmalıdır.

Türkiye'de yerel seçimlerin Mart 2024'te yapılması planlanıyor. Bağımsız haber ve bilgi akışının serbest olması her demokratik seçim için vazgeçilmez bir koşuldur. Türkiye hükümetini, özellikle seçim döneminde gazetecilerin sindirme ve tacizden uzak bir şekilde işlerini yapabilmelerini güvence altına almaya çağırıyoruz.

